

Polder.blad

Januari 2018

nummer
50

natuurpunt

Hobokense Polder

Algemene info

Lidmaatschap Natuurpunt: 27 euro per jaar te storten op onze rekening. Dit bedrag omvat het lidmaatschap voor het hele gezin. Als lid van Natuurpunt Hobokense Polder ontvangt men het algemeen verenigingsmagazine Natuur.blad en ons afdelingstijdschrift Polder.blad.

Abonnementen: Natuurpuntleden kunnen zich via onze website abonneren op verschillende natuurstudietijdschriften: **Natuur.focus**, **Natuur.oriolus** en **Zoogdier**.

Abonnement op het tijdschrift Polder.blad van Natuurpunt Hobokense Polder: voor leden van andere afdelingen door storting van 8 euro op onze rekening.

Verzekering: ieder Natuurpuntlid is verzekerd inzake burgerlijke aansprakelijkheid bij deelname aan de Natuurpuntactiviteiten. Niet-leden gaan mee op eigen verantwoordelijkheid.

Alle **betalingen** dienen te gebeuren op volgende rekening:

BE81 5230 8065 0424 van Natuurpunt Hobokense Polder. Op uw betalingen steeds reden van betaling en uw naam vermelden a.u.b.

Fiscaal aftrekbare giften (min. 40 euro) dienen rechtstreeks gestort te worden op rekening **BE56 2930 2120 7588 van Natuurpunt vzw, Michiel Coxiestraat 11 2800 Mechelen met vermelding "7742 Reservaatfonds Hobokense Polder"**.

Contactpersonen

Voorzitter: info@hobokensepolder.be
Danny Jonckheere, 03 828 64 03 -
0478 33 24 27

Conservator Hobokense Polder:
conservator@hobokensepolder.be,
Wim Mertens, 03 216 93 62

Redactie en lay out Polder.blad:
tijdschrift@hobokensepolder.be,
Ria Thys en Luk Smets, 03 289 73 66

Ledenadministratie, penningmeester
en webmaster:
leden@hobokensepolder.be -
webmaster@hobokensepolder.be
Luk Smets, 03 289 73 66

Geleide wandelingen:
wandelingen@hobokensepolder.be
Annie Van Zwieten, 03 828 37 60

Natuurbeheer:
Runderen: André Van Langenhove,
03 288 00 81,
andre.van.langenhove@telenet.be
Natuurbeheer: Danny Jonckheere,
0478 33 24 27
Info natuurbeheer scholen: Diane De
Clercq, diane.de.clercq@skynet.be,
0486 07 39 87

Volg ons op Facebook

Website: www.hobokensepolder.be

De **Polderwandelingen** worden verzorgd door onze natuurgidsen van Natuurpunt Hobokense Polder.

Een wandeling in de Hobokense Polder aanvragen? Hoe doe je dat? Ieder die het wenst, ook scholen en verenigingen, kunnen een wandeling met natuurgids aanvragen bij Annie Van Zwieten. Contactgegevens: zie hoger.

Polder.flits: Van tijd tot tijd brengen we onze leden via e-mail op de hoogte van dringende berichten, die via ons tijdschrift niet tijdig kunnen meegedeeld worden of als herinnering. Wenst u zulke berichten te ontvangen, geef dan uw emailadres door aan flits@hobokensepolder.be

Een dier in nood gevonden?

Probeer in geen geval het dier zelf te verzorgen, dus ook niet voederen of laten drinken. Plaats het dier in een goed geventileerde donkere doos en breng het naar het VOC.

Het VOC is elke dag open tussen 9 u en 17 u (ook weekend). Buiten deze uren: laat het slachtoffer achter in het daarvoor voorziene huisje voor het opvangcentrum.

VOC Brasschaat-Kapellen - Holleweg 43, 2950 Kapellen - 0473 48 48 97
- voc.brasschaat-kapellen@vogelbescherming.be

VOC
Brasschaat-Kapellen

Opvangcentrum voor
Vogels en Wilde dieren

De kaap van 50 is bereikt !

Met enige trots kunnen we u ons 50 ste nummer van Polder.blad voorstellen.

Ja, het is intussen al meer dan 12 jaar geleden dat ons eerste nummer verscheen, met name in oktober 2005. Toen nog volledig in zwart-wit. In januari 2011 (nr 22) stapten we over op een kleurenkaft.

We zijn blij om u vanaf dit feestnummer een tijdschrift te kunnen aanbieden **volledig in kleur**.

U zal merken dat de foto's die onze teksten opsmukken, hierdoor veel beter tot hun recht komen. Hier en daar zijn er ook

wijzigingen en verfrissende elementen aangebracht. De Colofon vindt u bijv. voortaan op blz 2.

Maar er is nog meer om te vieren dit jaar. De **Hobokense Polderwerking bestaat in 2018 40 jaar**. En dat vieren we in het najaar met een feestelijk weekend.

Meer info in volgend Polder.blad.

De redactie van Polder.blad, Ria en Luk

Woord van de voorzitter

De voorbije dagen hebben we al een kleine winterprik gekend met als resultaat vele leuke foto's van onze fotografen. Bovendien hadden we 4 nieuwe modellen die gewillig poseerden voor de lens in dit prachtig winterlandschap: onze juist geboren **kalfjes** (4 prachtige exemplaren!). Peter André en meter

Godelief zorgen ervoor dat alles in goede banen verloopt en ze niets te kort komen.

Alle **terreinploegen** hebben zeer hard gewerkt om alle geplande werken rond te krijgen.

Het was extra druk, vermits we door de lage waterstand anders moeilijk te bereiken plaatsen nu wel onder handen konden nemen. Niet alleen in de Polder, maar ook in de Hollebeek en de Tarzanoskes werden allerlei klusjes geklaard. Zo werd er o.a. een

bijenhotel geplaatst op het terrein van de Hollebeek en werd er een gemarkeerd **wandelpad** in de Tarzanoskes aangelegd.

Niet alleen in het terrein hebben we de handen uit de mouwen gestoken, maar ook op **beleidsniveau** hebben we niet stil gezeten. Samen met de provincie zochten we naar plaatsen in Hoboken om bomen te planten als compensatie van het verloren gegane bos aan de Hollebeek. We zijn een actieve gesprekspartner in de discussies rond de overkapping van de ring (zuidelijk deel).

Goed nieuws voor de paddenoverzetters: er worden twee **tunnels** in de Schansstraat (Fort 8) aangelegd zodat we niet meer jaarlijks het scherm moeten opbouwen en afbreken.

We hebben ook budget gekregen van het district om aan de toegangen van de Hobokense Polder terug goede **fietstallingen** te plaatsen.

In 2018 blaast **www.waarnemingen.be** 10 kaarsjes uit. Dat viert Natuurpunt met een straffe competitie! Welk Natuurpuntgebied telt de meeste (nieuwe) soorten in 2018?

Natuurpunt Hobokense Polder heeft zich aangemeld en we zullen alle natuurkenners en studiewerkgroepen uit de buurt aansporen om volgend jaar extra mee op zoek te gaan naar allerlei soorten! Doen jullie ook mee?

En kijk zeker eens in de agenda, want er staan leuke activiteiten in!

Maak er met z'n allen een leuk jaareinde van en dan zien we elkaar misschien wel op de eerste activiteit in 2018: onze **Nieuwjaarsborrel** op zondag 7 januari!

Danny

Inhoudstafel

Colofon	2
Voorwoord	3
Kalender	4
Gezellig samenzijn met feestmaal	9
WE Maasheggen en -duinen	10
Medewerking monitoring	11
Slechtvalken op 't Kiel	11
Paddentunnels	12
Inbo-Watervogeltellingen	12
Wat gebeurt er in de Polder	13
Scholen en Goudklompjes	14
Vogelwaarnemingen	15
Warm	18
Onze sponsors	19
Onze zoogdieren: de vos (2)	20
Activiteitenkalender	24

Met dank aan de fotografen.

Voorkaft: Nummer 50: het kleurrijke vuur schittert, net als het vuurgoudhaantje - Foto: Guy Borremans

Achterkaft: Winter in de Polder Foto: André Van Langenhove

Van harte welkom op onze activiteiten !

Honden kunnen in ons natuurgebied Hobokense Polder mee aan de leiband, maar kunnen niet mee bij andere activiteiten.

Kostendelend vervoer (7 cent/km wordt op de afspraakplaats georganiseerd)

Kindvriendelijke tocht

Voor deze activiteiten dient ingeschreven te worden

Zondag 7 januari om 14 u

Polderborrelwandeling: winterwandeling en Nieuwjaarsdrink in de Hobokense Polder

Gidsen: Danny Jonckheere en Marnix Lefranc

Inschrijven: Ria Thys, 0476 33 79 36 - ria.thys@telenet.be

Traditioneel wandelen we het nieuwe jaar in in ons eigen natuurgebied de Hobokense Polder. Het is bovendien een mooie gelegenheid om mekaar onze beste wensen voor een mooi en natuurvriendelijk 2018 over te brengen.

Praktisch: We komen samen op de parking van United Caps, Schroelaan 15 te Hoboken om 14 u en wandelen

een tweetal uurtjes in de winterse Polder. We eindigen onze wandeling weer op de parking, waar we je laten genieten van een Nieuwjaarsborrel en heerlijke hapjes, bereid door enkele Polderjuffers. Einde: omstreeks 17 u.

Graag een seintje op bovenstaand GSM-nummer of mailadres ten laatste 6 januari. Zo kunnen we de hoeveelheid hapjes bepalen. Heel welkom!

Zondag 7 januari om 8.30 u

Nieuwjaars-voegelexcursie ... of Jenevertocht

Gids: Luc Van Schoor: 0494 33 63 09

Leiding: Marc Hofman: 03 448 30 68 – 0494 56 01 07

Vogelwerkgroep ARDEA nodigt je graag uit op de eerste vogeltocht van het nieuwe jaar.

Omdat de dagen nog kort zijn, voert deze uitstap ons niet te ver en bezoeken we traditioneel enkele natuurgebieden in Tholen of Zuid-Beveland.

Zoals gebruikelijk toosten we op een nieuw en vogelrijk natuur(punt)jaar. Deze tocht levert meestal enkele mooie waarnemingen op: sneeuwgorst, strandleeuwerik, kleine zwaan, havik, slechtvalk, blauwe kiekendief, ... behoren allemaal tot de mogelijkheden.

Mochten we dit jaar starten met een echte ouderwetse vriesdag, dan zullen ongetwijfeld heel wat wintergasten van de partij zijn: ganzen, eenden, brilduikers en nonnetjes.

We nemen alleszins de nodige tijd om rustig rond te speuren naar al wat in de kijker of telescoop komt.

's Middags zorgen we voor een gezellig café, waar we naast een drankje ook een kom warme soep kunnen krijgen. Graag tot dan!

Praktisch: Afspraak om 8.30 u op de parking aan 't Spant, onder viaduct, Boomsesteenweg 335 Wilrijk. Einde ter plaatse rond 17 u. Mee te brengen: picknick, kijker, telescoop, vogelgids, fototoestel, stevig schoeisel en bij regenweer laarzen.

Nieuwjaarswandeling in de Polder - Foto: Danielle Van Nieuwenhuyse

Kleine zwaan - Foto: Guy Borremans

Donderdag 18 januari om 20 u

Bestuursvergadering

Zaal Moretus, Berkenrodelei Hoboken

Zaterdag 20 januari om 9 u

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

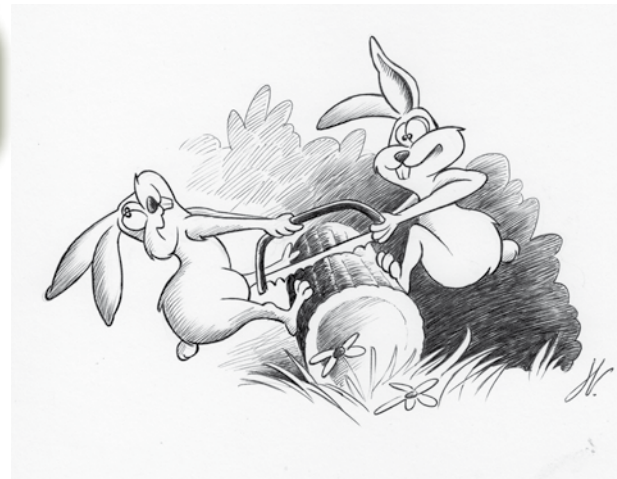
Leiding: Wim Mertens, 03 216 93 62 en
Danny Jonckheere, 0478 33 24 27

Wil je in de natuur samen met anderen de handen uit de mouwen steken en daarmee zorgen voor een gezonde leefomgeving? Kom dan bij de weekend-vrijwilligersploeg van de Hobokense Polder. Maaien, rakelen, wandelpaden fatsoeneren, ... er is voor iedereen wel een taakje. Kom jij ook eens een keer mee helpen?

Praktisch:

Afspraak om 9 u aan de containers achter United Caps. **Geef een seintje** aan Wim of Danny dat je komt. Voor ieder voorzien we een lekkere koffiekoek en een bakje koffie of thee.

Tekening: Herbert Vandeloo

Zondag 21 januari om 14 u

Knoppenwandeling in de Hobokense Polder

Gids: Stan Vandamme - stan.vandamme@skynet.be

Voor winterse wandelaars hebben we een wandeling door de rust van de natuur in petto.

Bomen houden precies winterslaap in deze periode, maar niets is minder waar. Ze zijn zich al stilletjes aan het voorbereiden op de volgende lente. Bij sommige merk je dat al wat beter dan bij andere.

Laat je verrassen door deze magie.

Praktisch: Afspraak om 14 u aan het wandelbord op de Schroei-laan (schuin tegenover station Hoboken-Polder). Einde omstreeks 16.30 u. Meebrengen: warme kledij en laarzen

Zondag 28 januari om 7.45 u

Bustocht naar Zeeland en Zuid-Holland

Gids: Luc Van Schoor, 0494 33 63 09, luc.vanschoor@scarlet.be

Leiding: Walter Van Spaendonk, 0479 98 57 77 -
walter.van.spaendonk@skynet.be

Een jaarlijkse traditie, dat is de vogeltocht naar Schouwen-Duiveland en Goeree-Overflakkee. Dit jaar leggen we iets meer het accent op Schouwen-Duiveland. Zo gaan we daar een duinen- en strandwandeling proberen in te lassen op zoek naar zeehonden en aan zee en strand gebonden vogels. Op de landbouwgebieden speuren we naar ganzen en zwanen, bovendien ontdekken we meestal wel ergens een rareit. En dan is er Brouwersdam met zijn uitdagingen. Roodkeelduiker en ijseend komen gewoonlijk hier in de kijker. Wil je kennis maken met steenloper, kluut, drieteenstrandloper en nog zoveel meer moois, schrijf dan tijdig in.

Praktisch: Inschrijven door storting van 18 euro/persoon vóór 15 januari,

studenten 15 euro/persoon. Jongeren met begeleiding -12 jaar kunnen gratis mee (wel inschrijven). Gezinnen betalen nooit meer dan 50 euro. **Gelieve het bedrag over te schrijven** op rekeningnummer BE02 9799 7675 4740 van Natuurpunt Zuidrand met vermelding: namen deelnemers en telefoonnummer (lieftst gsm). Picknicken in een café waar soep te verkrijgen is. Vertrek om 7.45 u op de Bist (Wilrijk), einde rond 19 u op de Bist. Meebrengen: verrekijker, telescoop, vogelgids, fototoestel, warme regenvrije kledij en schoeisel, picknick en geld voor soep en/of drank.

Kluten - Foto: Guy Borremans

Zaterdag 3 februari om 18.30 u

Gezellig samenzijn met algemene vergadering van onze vzw en een fotoreeks van de Hobokense Polder - Feestelijke maaltijd !!!!

Info: Danny Jonckheere, 03 828 64 03 - jonckheeredesmedt@gmail.com

Om 18.30 u staat in CC Moretus, Berkenrodelei na een verwelkomingsaperitief een feestelijke maaltijd op ons te wachten. We laten het ons smaken.

Maar we maken ook tijd om het Jaaroverzicht 2017 van onze afdelingswerking voor te stellen in de vorm van een becommentarieerde (computer) diashow. En we geven je al zeker een vooruitblik op onze Plannen voor 2018.

We willen ook ons bestuur versterken !!! Ben je kandidaat bestuurslid, geef dan je naam door aan voorzitter Danny of penningmeester Luk. Meer info: verder in Polder.blad.

Na het Jaaroverzicht en de Planning voor 2018 zal Rudy De Vos een foto-reportage tonen van de Hobokense Polder.

Wat staat er op het menu? Aperitief met verrassende hapjes - Kaloenpilav of Vispannetje van de chef; beide hoofdschotels met bijpassende groenten en pastinaakpuree - Keuze uit bavaois + koffie/thee
Gelieve je keuze van hoofdgerecht door te geven bij je inschrijving en dit uiterlijk 29 januari!

Inschrijven door storting van 16 euro p/p op onze rekening BE81 5230 8065 0424 van Natuurpunt Hobokense Polder ten laatste 29 januari met als mededeling "Gezellig samenzijn" + keuze hoofdmenu). Dranken (wijnen, bieren, frisdranken) dienen ter plekke afgerekend te worden. Heel welkom!

Foto: Dirk Vanderpe

Donderdag 15 februari om 20 u

Bestuursvergadering

Zaal Moretus, Berkenrodelei Hoboken

Zondag 18 februari om 9 u

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

Leiding: Danny Jonckheere: 0478 33 24 27 of Wim Mertens: 03 216 93 62

Meer info: zie 20 januari

Winterbeheer in de Polder
Foto: Gilbert De Craecker

Donderdag 22 februari om 20 u

Voordracht: Wespvlinders

Lesgever: Theo Garrevoet van de Vlaamse Vereniging voor Entomologie

Over het voorkomen en de verspreiding van wespvlinders kan nog veel worden ontdekt.

Hoe herken je de Belgische soorten, wat is hun levenswijze en hoe inventariseer je ze?

Voor het zoeken naar soorten van deze familie wordt dikwijls gebruik gemaakt van feromonen.

Ook in ons land zijn er nog bijzonder

leuke vondsten te doen. Hopelijk ga jij na deze boeiende avond zelf ook gericht op zoek!

Praktisch: Afspraak in de bovenzaal van CC Moretus, Berkenrodelei 36 2660 Hoboken
Inkomprijs: 2 euro/persoon (ter plaatse te betalen)
Einde omstreeks 22 u

Zondag 25 februari om 12.45 u

Winterwandeling in het Schupleer

Leiding: jan.eulaers@icloud.com of 0495 52 77 31

Dirk Willems, voorzitter Natuurpunt kern Vorselaar, gidst ons in het Schup-

leer, een gevarieerd landschap van natte wei- en hooilanden, grachten

Wespvlinder (*S. bembeciformis*)
Foto: Theo Garrevoet

en beken, broekbossen en mooie rietkragen. Het gebied ligt tussen de Aa en de meanderende Kleine Nete, misschien niet de meest bezongen rivieren van Vlaanderen, maar zeker twee van de mooiste. Grote delen van het Schupleer zijn beschermd en erkend als habitatgebied en herbergen dan ook een rijke fauna en flora.

Praktisch: Deelname: 2 euro p/p als ondersteuning van de kern Vorseelaar, ter plekke af te rekenen. Wie kostendelend (0,07 euro p.p./km – ca. 42 km) wil meerijden, komt tegen 12.45 u naar 't Spant, Boomsesteenweg 335 in Wilrijk en geeft zeker tijdig een seintje zodat we een en ander kunnen rege-

len. Gezien het natte karakter van het gebied zijn laarzen of waterdicht schoeisel aan te bevelen. We verwachten allen om 13.30 u op de afspraakplaats: Schapenstal - Dijkbaan (vlak aan de brug over de Aa) - 2290 Vorseelaar - 51°11'34.4"N 4°46'42.7"E of 51.192887, 4.778513

Het einde van de wandeling is voorzien rond 16.15 u waarna, wie dat wenst, nog kan genieten van een Ga geleer in de Schapenstal. Dit zeldzaam stuk Kempens erfgoed werd in 2010 en 2011 door een ploeg enthousiaste vrijwilligers van Natuurpunt heropgebouwd. Een pareltje!

Zondag 4 maart om 10 u

Zwerfvuil ruimen in en om de Hobokense Polder

Info: Luk en Ria Smets-Thys, 0476 33 79 36 - ria.thys@telenet.be

Eénmaal per kwartaal plannen we een opruimactie in en aan de rand van de Hobokense Polder.

We voelen de lentekriebels al en daar hoort ook bij: de zorg voor een proper natuurgebied. Kom ons helpen!

Praktisch: Afspraak om 10 u achter-

aan op de parking van United Caps, Schroeilaan 15 Hoboken. Wij zorgen voor vuilzakken en grijpstokken. Meebrengen: werkhandschoenen, gesloten schoeisel (of laarzen) Einde voorzien omstreeks 12 u na een heerlijk gratis drankje !!!!

Resultaat van een opruimbeurt
Foto: Frank Vandecraen

Zaterdag 10 maart om 10 u

Spechtenwandeling in Middelheim Museum

Gidsen: Luc Van Schoor en Walter De Weger

Inschrijven verplicht: Ria Thys – 0476 33 79 36 – ria.thys@telenet.be

Het thema spechten is uitdagend voor de deelnemers en sluit aan bij het onderzoek van vogelwerkgroep ARDEA naar spechten in het Nachtegalenpark, Den Brandt en Middelheim. Luc Van Schoor, natuurgids van ARDEA zal deze wandeling alvast begeleiden, zo mogelijk met een tweede ARDEA gids.

Deze wandeling kadert in de samenwerking tussen het Middelheimmuseum en Natuurpunt: een samenwerking die vorige zomer gestart is en al zeker

een volledig jaar blijft lopen. In april zal u trouwens nog kunnen deelnemen aan een voorjaarsplantenwandeling.

Praktisch: Afspraak aan het kasteel (onthaal/shop), Middelheimlaan 61, 2020 Antwerpen

De wandeling is gratis, maar inschrijven is nodig. Stuur een mail naar ria.thys@telenet.be of telefoneer naar 0476 33 79 36

Maximum 25 deelnemers per gids. Einde om 12 u.

Foto: Danielle Van Nieuwenhuyse

Zondag 11 maart om 8.30 u

Vogelexcursie Linkeroever

Gids en leiding: Rudy Van Cleuvenbergen: 03 464 05 57 ('s avonds) - rudy.vancluvenbergen@skynet.be

of Wim Roelant: 0477 34 07 21 - roelantwim@gmail.com

Langs de LO van de Schelde is de haven nooit ver weg, maar ligt ook een snoer van natuurparels. De open plas- sen vormen niet enkel een mekka voor water- en weidevogels, maar bieden

ook heel wat trekvogels een welkome tussenstop. We brengen nog eens een bezoek aan een aantal van deze gebieden, afgewisseld met enkele korte wandelingen. De laatste wintergasten

zoals nonnetje en blauwe kiekendief zijn hopelijk nog present. Misschien kunnen we ook al genieten van de eerste lentebodes zoals zomertaling en grutto. In de late namiddag gaan we waarschijnlijk nog even gluren bij onze noorderburen (Verdronken Land van Saeftinghe, slikken bij Paal). Er valt altijd wat leuks te beleven en met vele verrekijkers en telescopen zie je gegarandeerd meer dan alleen !

Donderdag 15 maart om 20 u

Beheervergadering

Zaal Moretus, Berkenrodelei Hoboken

Zaterdag 17 maart om 9 u

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

Leiding: Danny Jonckheere: 0478 33 24 27 of Wim Mertens: 03 216 93 62

Meer info: zie 20 januari

Zaterdag 24 maart om 16.30 u

Slaapplaatsstelling halsbandparkieten

Gids: Walter De Weger – 0495 23 77 10

De halsbandparkiet wordt meer en meer waargenomen in onze regio. Voor de ene is het een prettige ontmoeting, maar voor de tuinliefhebber met fruitbomen is deze exoot een minder graag geziene gast. Ook heeft de hollenbroedende halsbandparkiet een invloed op onze inheemse hollenbroeders zoals spechten, boomklever en kauwen. Op vraag van NP Studie werkt ARDEA mee om de grootte van de halsbandparkietenpopulatie in kaart te brengen. Dit kan door de slaapplaatsen van de vogels op te sporen en daar 2 x per jaar een telling uit te voeren: in het begin en op het einde van het jaar.

Alle info over nieuwe slaapplaatsen is welkom via mail naar ardea@hobokensepolder.be

ARDEA trekt naar het Kielpark, waar we al enkele jaren de halsbandparkietslaapplaatsen monitoren met steeds toenemende aantallen. Iedereen is welkom om die avond mee te tellen.

Praktisch: Afspraak om 16.30 u Hoofdingang Kielpark, St-Bernardsesteenweg, Antwerpen-Kiel. Einde rond 18.30 u. Aanmelden voor 10 maart: via ardea@hobokensepolder.be of tel. bij Walter. Bij slecht weer wordt de telling verplaatst. Meebrengen: wandelschoenen, verrekijker

Zondag 25 maart om 14 u

Geocaching in de Hobokense Polder

Leiding en info: Luk Smets, 0477 66 94 32 - luk.smets@telenet.be

Geocachers hebben reeds lang de Hobokense Polder ontdekt. Wekelijks krijgen we enthousiaste reacties. Op onze website kan je onder de rubriek "Activiteiten" lezen over deze ervaringen met geocaching in ons natuurgebied. Om onze leden kennis te laten maken met deze moderne manier van natuurbeleving nodigen we jullie uit samen met ons op tocht te gaan. Wij zorgen voor een aantal draagbare gps-toestellen. Heb je zelf een wandel-

fiets-gps, breng die dan zeker mee. Na een kleine inleiding in gps-gebruik en geocaching trekken we de natuur in.

Praktisch: Afspraak om 14 u op de parking aan de Schroeilaan (ter hoogte van Hoboken Station). Meebrengen: waterdicht schoeisel, warme kledij, papier en schrijfgerei en indien mogelijk: gps-toestel. Einde omstreeks 17 u. **Graag inschrijven** bij Luk Smets, ten laatste dinsdag 20 maart. Melden: eigen gps: ja of neen

Grutto - Foto: Dirk Vandorpe

Halsbandparkiet - Foto: Walter De Weger

Gezellig samenzijn met ledenvergadering en feestmaal

Natuurpunt Hobokense Polder vzw

Op **zaterdag 3 februari 2018** gaat onze jaarlijkse ledenavond door in CC Moretus, Berkenrodelei Hoboken. We maken er een feestelijke gebeurtenis van met een superheerlijke maaltijd. Tussendoor houden we de **jaarlijkse vergadering** van onze vzw. Ook dat houden we ludiek dank zij moderne multimedia.

Al onze leden zijn op deze vergadering uitgenodigd. Ieder Natuurpuntlid van onze afdeling is immers statutair toegetreden lid van onze vzw. Onze vereniging heeft echter ook **stemgerechtigde leden** nodig. De drempel om stemgerechtigd lid te worden ligt echt niet hoog. Stuur een briefje of mailtje aan onze voorzitter met je kandidatuur. Enige voorwaarde om aanvaard te worden, is dat je lid bent van onze afdeling.

Agenda

- Aanvaarding van nieuwe stemgerechtigde leden, eventueel ontslagen van stemgerechtigde leden.
- Jaaroverzicht 2017 aan de hand van een diashow.
- Financieel verslag 2017 en begroting 2018.
- Jaarvoorblik 2018: wat bieden we ?
- Verkiezing nieuwe bestuursleden. Voel je je geroepen onze bestuursploeg te versterken, aarzel dan niet je naam op te geven aan voorzitter Danny Jonckheere of penningmeester Luk Smets (zie Colofon blz 2).
- Rondvraag.

Tijdens het gezellig samenzijn bekijken we ook een foto-impressie van de natuur in onze afdeling, samengesteld door Rudy De Vos.

Voor praktische schikkingen voor het feestelijk etentje: zie kalender 3 februari

Foto: Guy Borremens

Wandel- en fietsweekend in de Maasheggen en de Maasduinen in Brabant/Limburg (NI)

Vrijdag 15 juni t.e.m. 17 juni 2018

Het wordt intussen een traditie. Elk jaar trekken we met een groep enthousiaste Natuurpunter op weekend.

Dit jaar kiezen we voor de Maasheggen en de Maasduinen: twee prachtige gebieden in het oosten van Brabant en het noorden van Nederlands Limburg.

Gedurende drie dagen vertoeven we in de Maasstreek en verkennen de eerste dag de Maasheggen: een eeuwenoud landschap, dat uniek is in West-Europa. Het gebied heeft de landbouwmechanisering vrij goed overleefd. De kleinere percelen worden van mekaar afgescheiden door gevlochten heggen van o.a. meidoorn en sleedoorn. Ertussen groeit vlier, kamperfoelie, hondsroos, ... Je kan het al raden: een heerlijke thuis voor talloze zangvogels en kleinere zoogdieren.

We brengen ook een bezoek aan Vivara, het bedrijf achter de Natuur.webwinkel, die natuurbeschermingsproducten zoals nestkasten, vogelvoer en voederhuisjes, ... ontwikkelt. Zij hebben in Vierlingsbeek een pracht van een educatieve tuin, die we met een gids van Vivara zullen bezoeken.

Tegen de avond rijden we naar het viersterrenhotel Maashotel in Broekhuizen, waar we luxueus en culinair verwend worden.

Zaterdag verkennen we de regio van de Maasduinen per fiets. We bezoeken die dag ook de kasteeltuinen van Arcen: het bloemen- en plantenpark is 32 ha groot en telt 15 verschillende tuinen, vijverpartijen en watervallen en dat binnen het prachtige kader van een 17de eeuws kasteel.

Zondag verlaten we na het ontbijt het hotel en verkennen al wandelend het Nationaal Park de Maasduinen. Het gebied is uniek doordat de langste rivierduinengordel van Nederland er zich bevindt. Deze zijn ontstaan door een samenspel van water, wind en mens door de eeuwen heen. Duinen, heide, vennen, bossen, ... we verkennen het

deels met een gids, deels op ons zelf. We sluiten het weekend af met een verrassing.

Praktisch: We reserveerden het volledige hotel met 12 prachtige kamers voor 2 personen. Dus 24 mensen kunnen mee!

We vertrekken vrijdagmorgen 15 juni op basis van kostendelend samenrijden (7 eurocent/km/persoon). We sluiten het weekend af op zondag rond 17.30 u. De deelnemers krijgen concrete details ongeveer een maand voor vertrek.

Prijs: 205 euro per persoon op tweepersoonskamer. Hierin is begrepen: 2 overnachtingen, 2 x ontbijt, 2 x viergangendiner, 2 lunchpakketten, volledig programma, plaatselijke gidsen, ...

Niet inbegrepen: vervoer, picknick voor de eerste dag, drank bij middagmaal en avondmaal, eventueel fietsuur (ca 9,5 euro, tandem 17,50 euro = prijzen 2017)

SNEL inschrijven door storting van een voorschot van 70 euro per persoon op rekening BE07 5230 8080 0166 van Natuurpunt Aartselaar met als mededeling "Weekend Maasstreek".

Meer info: Luk en Ria Smets-Thys, 03 289 73 66, ria.thys@telenet.be of luk.smets@telenet.be

Oproep medewerking monitoring 2018

In 2018 plannen we twee onderzoeken. In een eerste onderzoek proberen we een beeld te krijgen van de kleine zoogdieren die in de Hobokense Polder rondlopen en –kruipen. Een tweede onderzoek richt zich op het voorkomen en de verspreiding van een aantal indicerende en zeldzamere plantensoorten.

Voor het plantenonderzoek werd over de Hobokense Polder een raster met hokken van ca. 70 x 70 m gelegd. In totaal is het natuurgebied opgedeeld in 318 vakken. In de periode 2000 – 2002 werd voor een dikke 200 plantensoorten in elk vak nagegaan of ze er voorkwamen. Op deze wijze krijgen we een beeld van de verspreiding van die soorten in het natuurgebied. Nu, meer dan 15 jaar later, willen we dit herhalen en de resultaten vergelijken. De veranderingen in verspreiding - welke soorten(groepen) nemen toe, welke nemen af, welke soorten zijn verdwenen en welke nieuwe soorten zijn opgedoken? – kunnen ons iets leren over natuurlijke successie op opgehoogde gronden, de veranderingen in milieukwaliteit en de impact en het belang van het uitgevoerde beheer.

Praktisch moet nog één en ander worden uitgewerkt, maar het is de bedoeling dat we op drie of vier momenten in het jaar (bv. april, mei, juli, september) in zo veel mogelijk vakken de aanwezigheid van plantensoorten noteren. Waarschijnlijk zal het invoeren gebeuren met behulp van waarnemingen.be. Het mag duidelijk zijn dat dit een behoorlijk arbeidsintensief onderzoek is en dat we hierbij veel hulp kunnen gebruiken. Heb je een goede kennis van de plantensoorten die hier voorkomen en heb je tijd en zin om hier enkele (halve) dagen aan mee te werken? **Stuur dan een mailtje naar monitoring@hobokensepolder.be**. Denk je dat je kennis onvoldoende is maar ben je toch geïnteresseerd om mee te doen? Dat kan natuurlijk ook, want dit is een geschikt moment om je kennis op te krikken. Je kan met een gevorderde plantenkenner meelopen en ervaring opdoen. In de loop van februari of maart komen we met alle geïnteresseerden samen om concrete afspraken over wat en hoe we het gaan doen.

Voor het tweede onderzoek gaan we trachten een

beeld te vormen van onze kleinere zoogdieren. Inmiddels hebben we een goed beeld van de grotere soorten, maar met onze cameravallen glijpen vele (kleinere) muizensoorten door de mazen van het net. Daarom gaan we een aantal maal aan de slag met life-traps in een aantal delen van het gebied. Bedoeling is om een beeld te krijgen van enerzijds de aanwezige soorten en eventueel een idee te krijgen van de grootte van de aanwezige populaties. Hiervoor moet je enerzijds de dieren kunnen herkennen en anderzijds moet je ze kunnen markeren. Wij zorgen in ieder geval voor de benodigde opleiding en benodigd materiaal. Ook dit onderzoek is behoorlijk intensief en hierom zoeken we een aantal medewerkers. Heb jij zin stuur dan een mailtje aan monitoring@hobokensepolder.be.

Wim

Zaterdag 10 maart - Slechtvalken op 't Kiel Infomoment CKK - Observatiepost en voordracht

Sinds 2011 bezet een koppel slechtvalken een territorium op het Kiel te Antwerpen.

In 2012 werd dankzij de samenwerking tussen Natuurpunt Hobokense Polder, het Fonds voor de instandhouding van Roofvogels (FIR) en Woonhaven, én met de steun van zo'n vijftig peters en meters, een broedkast geplaatst op één van de Kielse Silvertopwoontorens. Een bijzonder broedgeval in 2013, met een nest in de werf van een nabije toren, bracht vier jonge vogels op. Maar sindsdien bleef het stil rond de Silvertops. Maar sinds 2015 zijn er wel broedpogingen op de toren van de Christus Koning Kerk aan de Jan De Voslei. Ook hier zorgen de slechtvalken weer jaarlijks voor een spannend verhaal, dat telkens door enkele doorwinterde waarnemers van

Ardea wordt genoteerd.

Samen met de parochiegemeenschap kijkt de vogelwerkgroep nu uit naar hoe het zal verlopen in de lente van 2018. Zal er weer een broedpoging zijn? Is het plaatsen van een nestbak mogelijk? Zorgen de vogels weer regelmatig voor een prachtige luchtshow?

Tijdens een open info-moment neemt u in een notendop 'alles over slechtvalken' en brengt Ardea u al het actuele nieuws over de slechtvalken van 't Kiel, met een rijk geïllustreerde presentatie, fascinerende filmopnames (o.a. met drone) en recente berichten van onze veldwaarnemers en deskundigen van het FIR. Vooraf is er ook een observatiepost geïnstalleerd met telescopen, zodat (met een beetje geluk) iedereen de kans krijgt om de

slechtvalken in het vizier te krijgen. Iedereen is dus welkom, en in het bijzonder alle slechtvalketers-en-meters van het eerste uur.

Praktisch:

Programma:
vanaf 16 u observatiepost, aan de kerk om 17 uur: presentatie in de feestzaal van de kerk (eerste verdiep)
vanaf 18 uur: gelegenheid tot vraagstelling tussen pot en pint. Einde omstreeks 19 uur. De inkom is gratis, maar vooraf een seintje als aanmelding is gewenst a.u.b., via mail naar ardea@hobokensepolder.be.
Plaats: Christus Koning Kerk, ingang Louis Strausstraat 1, 2020 Antwerpen.

Coördinatie: J. Van Reusel en ARUW

Padden worden gered door twee nieuwe tunnels

Ja hoor, jullie lezen het goed! Het district Hoboken gaat twee padden-tunnels aanleggen in de Schansstraat naast Fort 8. De aanleg was opgenomen in het Masterplan van Fort 8. De goedkeuring is er en we zitten nu in de aannemersfase. Tunnels worden uitgraven en nadien of zelfs ervoor dienen er permanente schermen geplaatst te worden. Er komt 500 meter scherm zodat de padden en kikkers naar de tunnels worden geleid. En zodoende kunnen er meer dieren levend de straat oversteken.

Wat niet weg neemt dat we zelf ook nog iets moeten doen. We kunnen niet overal draad zetten en tunnels leggen. Maar het project heeft zeker een positief resultaat voor de natuur.

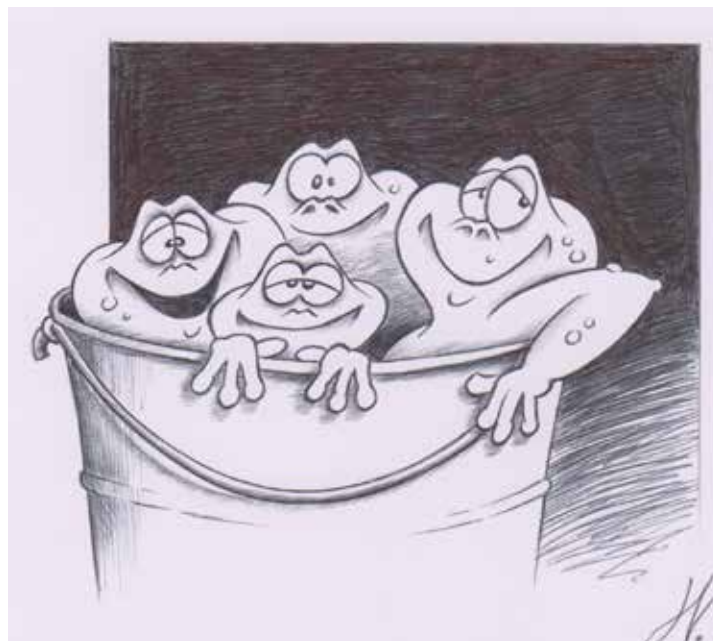
Zij die in het verleden meehielpen bij onze paddenoverzet, worden op de hoogte gehouden van de stand van

Resultaten Fort 8 van de voorbije 7 jaar:

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
levend	227	348	1017	1142	1604	1632	2299
dood	0	29	31	29	23	22	69

zaken. Indien het project niet tijdig zou klaar zijn, zullen we dit jaar toch nog zelf een scherm moeten plaatsen. Uiteraard zijn ook nieuwe helpers hiervoor meer dan welkom!

Meer info? Bel even naar Danny Jonckheere, 0478 33 24 27

Tekening: Herbert Vandelo

INBO-Watervogeltellingen

Zaterdagen 13 januari (of zondag 14.01) - 17 februari (of 18.02) en 17 maart (of 18.03)

Duikers, futen, aalscholvers, reigers, zwanen, ganzen, eenden, rallen, steltlopers (en facultatief ook meeuwen) worden overal simultaan geobserveerd en geteld. Het doel van deze tellingen is om een inzicht te verkrijgen in de aantallen, de trends en de verspreiding van watervogels die tijdens de winter of de trekperiode in onze wetlands verblijven. Sinds 1979/80 worden in Vlaanderen elke winter zes midmaandelijkse tellingen georganiseerd (periode oktober-maart).

De coördinatie van de tellingen en het beheer van de gegevensbank is sinds 1986 in handen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO). Voor de praktische coördinatie wordt ook beroep gedaan op een netwerk van ongeveer 25 regionale coördinatoren. In Antwerpen coördineert Ludo Benoy, conservator van de Kuifeend, de vaste tellers per gebied. In Vlaanderen wordt sinds 1967 tevens meegewerkt aan internationale watervogeltellingen met als belangrijkste de jaarlijkse "International Waterfowl Census". Deze internationale telling vormt een belangrijke basis voor de bescherming van waterrijke gebieden onder de Ramsar-Conventie en de Europese Vogelrichtlijn. De midmaandelijkse telling van januari wordt hiervoor aangewend.

Elke natuurliefhebber is erg welkom om eens mee te gaan tellen met de 'vaste

tellers' die dit al jaren doen. Zo'n telling duurt 1 à 2 uur, afhankelijk van het gebied. De tellingen gebeuren bij voorkeur met goede weercondities op zaterdag, wat de precieze planning op voorhand bemoeilijkt. Bij slecht weer wordt de telling naar zondag verschoven. Geïnteresseerden nemen daarom best zelf vooraf contact op met één van de vaste tellers, per mail of telefonisch.

Praktisch:

De telgebieden en de tellers zijn:

Hobokense Polder: andre.van.langenhove@telenet.be - 0486 82 68 22

Waterlink Aquafin: peter.bastiaansen@gmail.com

Fort VII, Fort VIII en Schoonselhof: peggy.beers@telenet.be - 0485 52 81 25

Forten V en VI: marc.hofman3@telenet.be - 0494 56 01 07

Park Kielse Vest: joris van reusel, ardea@jupiter24.be - 0486 83 62 34

Wintertaling - Foto: Piet Munsterman

Wat gebeurt er in de Polder?

Wim Mertens en Peter Van Elsacker - Foto's: André Van Langenhove en Freddy Tuerlinckx

Wandelpaden

Door de grote droogte viel het het voorbije jaar misschien niet zo erg op, maar het waterpeil in de Grote Leigracht staat de laatste winters hoger dan vroeger. Hierdoor werden de wandelpaden in de Populierenaanplanting soms erg modderig. Op vele plekken staken ook boomwortels hoog boven het pad uit. Niet altijd even goed begaanbaar dus, zeker niet als je iets minder te been bent. Bovendien waren de paden te smal voor onze tractoren, niet handig voor het beheer. Daarom besloten we de slechtste stukken pad op te hogen, iets te verbreden en af te werken met boskiezel. De twee stukken wandelpad loodrecht op de Grote Leigracht met een totale lengte van ca. 280 m werden zo verbeterd. Persoonlijk vind ik dat we hiermee een beetje van de charme van het natuurgebied, de modder in de winter, verliezen, maar voor de vele niet gelaarsde wandelaars zal het een zegen blijken.

Het is de bedoeling dat we binnen

afzienbare tijd ook het wandelpad aan de Jachthaven verstevigen zodat je in de winter ook hier zonder al te veel heen en weer glibberen langs kan wandelen.

Plagwerken

Ook dit jaar werden redelijk groot-schalige plagwerken uitgevoerd in het natuurgebied, waarschijnlijk zonder dat je dat gemerkt hebt. Daar waar de werken vorig jaar op het Broekskot erg zichtbaar waren, werden nu verlande delen van het Barberven en de Reigershoek aangepakt, twee plassen in minder toegankelijke en dus minder zichtbare delen van de Hobokense Polder. In totaal werd iets meer dan 1 ha ondiep afgegraven. De verlande en verboste plassen worden hiermee hersteld en vanuit het ondiep open water kan de moerasvorming opnieuw op gang komen. We maakten van de aanwezigheid van het zwaar materieel, kraan en rupsdumper, gebruik om een grote Japanse duizendknoopgaard af te dekken en te egaliseren. Hiervoor werd de enkele jaren geleden

afgeplagde grond van de Reigershoek gebruikt. De duizendknoop krijgen we hiermee niet weg, maar het wordt wel veel makkelijker maaien, zodat we dat frequenter kunnen doen in de hoop deze invasieve exoot op langere termijn klein te krijgen. Alle kale bodems werden na de werken ingezaaid met Italiaans raaigras. Door een gesloten grasmat te creëren hopen we volgend jaar het kiemen van wilgen te beperken. Wilgen kiemen goed op kale bodems, minder of niet in een gesloten grasmat. Italiaans raaigras is een één- of tweejarige soort die afsterft na de zaadzetting. Op de drogere plekken zullen graslandsoorten uit de aanpalende hooilanden snel hun plaats innemen tussen het ingezaaide gras. Op de nattere plekken zullen riet en moeras- en oeverzegge hetzelfde doen, op vele plekken zijn de wortelstokken van deze soorten blijven zitten. Op de allernatere plekken zal het ingezaaide gras niet groeien, want deze zal langdurig onder water staan. Als deze tegen het eind van de lente droogvallen is de kans op massale kieming van wilgen reëel ... en weten wij weer wat doen.

Regulier beheer

Eind september en begin oktober krijgen heel wat graslanden een tweede maaibeurt om kort de winter in te

Brug over de Leigracht - Foto: Freddy Tuerlinckx

gaan. Bij deze maaiwerken sparen we steeds een deel van de vegetatie om insecten, amfibieën en kleine zoogdieren de kans te geven ongestoord te overwinteren. De uiterst droge omstandigheden, de laatste 35 jaar heeft het waterpeil nooit zo laag gestaan in november, gaven ons dit najaar de kans om goed te werken op de plassen. Zo werden grote stukken moeras- en verlandingsvegetaties gemaaid op alle plassen. Hierbij werd rekening gehouden met het uitzicht vanuit de kijkwanden. Zowel vanuit de Roerdomp als de IJsvogel en de Dodaars heb je nu een wijder zicht.

Begrazing

De stier heeft zich behoorlijk van zijn taak gekwijt. Vier schattige kalfjes zagen inmiddels het levenslicht. Omdat er geen paarden meer zijn en we de

paardenbegrazing de komende jaren niet opnieuw opstarten, kunnen deze kalfjes in het natuurgebied blijven. We weten dat de huidige graasdichtheid (1 grootvee-eenheid per 2 ha) voor de productieve bodems in de Hobokense Polder te laag is om de doelstelling van een halfopen landschap te realiseren. Enkele extra dieren zijn dus meer dan welkom om de Graspolder mee te helpen open houden. Nu zogen de kalfjes nog bij hun moeder, maar als na de winter het gras terug begint te groeien, gaan ook zij hier al mee van smullen. De stier zal wel op reis moeten. Als de kalfjes koetjes worden mag deze jongen niet meer aan de slag om inteelt te vermijden.

Vissen

De droogte en de vele reigers hebben het visbestand op het Broekskot waar-

schijnlijk gedecimeerd. Om de viseters ook volgend jaar naar het Broekskot te lokken gaan we in de winter opnieuw visjes uitzetten. Als er in januari genoeg water staat, zullen opnieuw blankvoorn, rietvoorn en zeelt vrijgelaten worden. Hopelijk ontstaan nadien min of meer stabiele zich zelf onderhoudende populaties. Dit hangt voornamelijk af van de hoeveelheid neerslag. De laatste twee jaar droogde het Broekskot na een droge zomer en herfst dermate uit dat er weinig plaats bleef voor vissen en het voor reigers erg makkelijk was ze te verschalken. In de voorafgaande jaren waren de zomers natter en behield de plas het hele jaar meer water. De overlevingskansen voor de vissen zijn dan natuurlijk groter.

Wim

Scholen en Goudklompjes

De Goudklompjes en heel wat kinderen uit verschillende scholen hebben meer dan hun steentje bijgedragen aan het beheer.

De kinderen, juffen en meesters van de Leerexpert (August Leyweg 10 en 14), van het Kompas en van de Polderstadschool zijn al oude bekenden, voor Studio Dynamo (van Antwerpen Zuid) was het hun eerste keer. Jongeren van de Passage waren eveneens van de partij.

Wij werkten langs wandelpaden, in rietvelden en in wilgenstruwelen, maaiden in graslanden, verwijderden Japanse duizendknoop, maakten kijkpunten terug vrij, en dat allemaal om onze Polder mooier te maken. We verwijderden omgevallen bomen die op paden lagen en maakten gaten dicht waarlangs ongewenste indringers het beschermde centrale deel binnen kwamen.

De meer technisch aangelegde Goudklompjes deden herstellingen aan het raster, poorten en andere infrastructuur. De brug over de Grote Leigracht werd grondig vernieuwd. Het was droog de afgelopen maanden en ook wij profiteerden daarvan om verschillende weken achter elkaar in het rietveld van de Reigershoek te wer-

ken, in aanvulling op de grote werken waarvan hierboven sprake. Er werd riet gemaaid om ervoor te zorgen dat er nog voldoende open water blijft. Wilgenschuiten die massaal in het rietveld opschieten, werden gekapt, afgeknipt, afgezaagd en afgevoerd. Als we daar niets aan doen dan is het adieu rietveld en adieu rietvogels. Dat deden we ook in het rietveldje in de punt van het grasveld dat langs de spoorweg ligt, dicht bij het begin links, waar vroeger volkstuintjes lagen.

We werkten ook in het Rallegat, deze plas stond grotendeels droog zodat we daar de vegetatie konden maaien. Mooi om te zien voor de kinderen - en voor ons - waren de talloze sporen van reeën op de modderige bodem en de vele kikkertjes die wegsprongen voor onze voeten.

Er is heel wat werk gepresteerd en de Goudklompjes zijn altijd blij dat ze hierbij geholpen worden door al die schoolkinderen. Bedankt daarvoor! Peter

Natuurbeheer met schoolklassen - Foto: André Van Langenhove

Vogelwaarnemingen – Regio Zuid Antwerpen

augustus - oktober 2017

Luc Van Schoor - Vogelwerkgroep ARDEA

Gedurende deze periode werden er 3744 vogelwaarnemingen ingevoerd in het ARDEA werkingsgebied.

Dat is ca 72% meer dan dezelfde periode vorig jaar. Bij dit aantal ontbreken een reeks vogelwaarnemingen buiten de westelijke rand van ons werkingsgebied, die werden opgetekend tijdens de vogeltrektellingen Hobokense Polder. Onder de 142 waarnemers was deze keer Leo Janssen de onbetwiste veel-invoerder met 783 waarnemingen, gevolgd door Pierre Blockx met 433 en Wouter Van Assche met 243 waarnemingen.

Herfsttrektellingen Hobokense Polder 30 september – 3 november 2017

Tijdens deze trektellingen werd er op 28 voormiddagen geteld. Maarten Mortier en Luc Van Schoor voerden deels de dagelijkse telgegevens in (zie www.hobokensepolder.be/trektellen/index.html).

Ze kregen de hulp van in totaal 13 medetellers. Onder de bezoekers verwelkomden we o.a. 2 studentes biologie UA en een trekteller uit Lokeren. We noteerden het hoogst aantal najaardoortrekkers, nl. 115174 vogels, sinds de start van de trektellingen Hobokense Polder (2006).

Hierbij tekenden we een nieuw dagrecord op voor **grote gele kwikstaart** met 15 ex op 15/10.

Voorts telden we de hoogste herfst-aantallen van volgende soorten: grauwe gans 1575, bergeend 153, vink 61910 en appelvink 48.

Nieuwe soort voor de telpost = grijze wouw (zie onder soortgegevens).

Soortenbespreking

De **kleine zilverreiger** was deze nazomer een dagelijkse gast in de Hobokense Polder.

De lage waterstand en het nieuw uitgegraven noordelijk deel in het Broekskot/Hobokense Polder trok

Kleine zilverreiger - Foto: Luc Peeters

meerdere vogels aan. In augustus liep het aantal foeragerende vogels op tot max 11 ex (9/8 - PL) en in september zelfs tot 23 ex op 7/9 (DJ).

Een juveniele **purperreiger** foerageerde op 14 augustus op het Broekskot/Hobokense Polder (GB).

Het was een opvallend goed ooievaarjaar. Tijdens deze periode werden er minimum 257 **ooievaars** waargenomen in ons werkingsgebied, waarvan 199 ex (of 77%) tijdens de 2de helft van augustus met als grootste groepen 75 ex over Mortsel op 21/8 (PHe) en 63 ex over Hove op 26/8 (JD). De Prins Boudewijnlaan kreeg serieuze "ooievaar-corridor" allures, met dit jaar groepjes van 15, 71 à 73, 40 en 3 ex. (WVA). Er werden ook overnachtende vogels gezien, zoals de 21 ex in de KMO zone nabij Boomsesteenweg/Aartselaar op 21/8 (HJ).

Naast de talrijke ooievaars vlogen er ook 2 **zwarte ooievaars** over de zuidelijke rand van Antwerpen: 1 ex op 7/8 over Hoboken (PN) en 1 ex op 15/8, samen met 3 gewone ooievaars, over de Prins Boudewijnlaan/Edegem (WVA).

Lepelaar was in augustus en september bijna dagelijks aanwezig in de Hobokense Polder of overvliegend langs de Schelde. Onder de doortrekkers noteerden we o.a. een groep van 15 vogels op 2/8 over de Schelde (EDK). In de Hobokense Polder trok de lage waterstand van het Broekskot een wisselend aantal foeragerende vogels aan met max 9 ex op 5 september (AVL).

De eerste **toendrarietganzen**, een groepje van 26 ex, vloog zuidwaarts langs de telpost Hobokense Polder op 27/10 (LVS, MM).

Er werden vanaf begin augustus in totaal 13 **wespendieven** op doortrek waargenomen (van Hoboken tot Hove). Het betrof meestal één solitair overvliegende vogel, behalve een waarneming van een uit het gras opvliegend juveniel ex. op 29/9 in Groen Neerland/Wilrijk (GM).

Tijdens 3 trektellingen trok telkens een **rode wouw** over de Hobokense Polder of noordelijk over Antwerpen stad en L.O. 1 ex. op 13/10 (LVS, MM, JP), 1 ex. op 17/10 (LVS, MM), 1 ex. op 19/10 (LVS, MM).

Een **grijze wouw** werd op 15/10 opgepikt op de telpost Hobokense Polder dank zij een oproep vanuit telpost Kruiboekse Polder. De vogel, in vlucht belaagd door een zwarte kraai, werd kortstondig gespot door Victor Beeldens (VB), een occasionele medeteller.

De achteruitgang van de **blauwe kiekendief** in West-Europa weerspiegelt zich ook in de schaarser wordende waarnemingen van doortrekkers en overwinteraars in Vlaanderen en Nederland. Eén wijfje vloog op 18/10 over de Hobokense Polder tijdens de trektelling (MM).

Bij de broedvogelinventarisatie die ARDEA de voorbije lente uitvoerde in het Uilenbos/Hove rees al het vermoeden dat **havik** er zou broeden in de omgeving. Dit werd eind september/begin oktober bevestigd door de aanwezigheid van 2 rondvliegende juveniele vogels (JD). Voorts werd op 16/8 een wijfje waargenomen bij de Ring/Antwerpen Zuid (NVO) en op 22/10 1 ex over Umicore/Hoboken (WVG).

Tijdens de trektellingen Hobokense Polder werd medio oktober 2 x een overvliegend wijfje **smelleken** waargenomen: 1 ex op 12/10 (MM, LVS) en 1 ex op 15/10 (LVS)

De **visarend** was een schaarse doortrekker met slechts 2 ingevoerde waarnemingen: 1 ex op 15/9 over Hove (JD) en 1 ex op 4/10 over Kiels-

broek/Antwerpen tijdens de trektelling Hobokense Polder (LVS, MM).

Tijdens de trektelling van 9 oktober vlogen er 2 **bontbekplevieren** over de Schelde/Hoboken (LVS).

Niet alledaags was zeker ook de waarneming van 3 **zilverplevieren**, een eerder kust-gebonden soort, die op 7/10 over het Schoonselhof vlogen (RV).

2 **goudplevieren** vlogen op 13/10 langs de telpost Hobokense Polder (LVS).

De lage waterstand lokte in het Broekskot-Hobokense Polder verschillende steltlopers langs de slijkerige oevers. Een **bosruiter** was aanwezig op 22/8 (BM). **Witgat** was de ganse periode nadrukkelijk present met max. 8 vogels. Een **zwarte ruiter** foerageerde er kortstondig, 21/9 tot 1/10, (GW, WM) en een **groenpootruiter** pleisterde er eind augustus (GB, AVL).

Een adulte **zwartkopmeeuw** vloog op 27/10 langs de telpost Hobokense Polder (LVS).

Een **velduil** vloog ZO over centrum Hoboken op 20/10 (WVG).

Op 24/8 werden 2 overlevende jonge **kerkuilen** van een broedgeval in Edegem losgelaten door de kerngroep Roofvogels en Uilen (ARUW) van ARDEA, in het bijzijn van een 50-tal aanwezigen. Op 23/9 zat er rond middernacht een adulte vogel langs

de d'Herbouvillekaai/Antwerpen-Zuid (BM, ML).

Tijdens de trektellingen in oktober werden er in totaal 9 overvliegende **waterpiepers** waargenomen langs de telpost Hobokense Polder.

Naast een waarneming van een **middelste bonte specht** in het Schoonselhof op 5/9 (RV) was er ook een waarneming in het bekende habitat Uilenbos/Hove op 14/10 (JC).

Roepende en overvliegende **kleine bonte spechten** werden waargenomen in Fort V/Edegem (LS) Campus Drie-Eiken/UIA en Fort VI/Wilrijk (JV, LS, AI, SB) en Hobokense Polder (LVS, MM, WM).

Er werden 5 **tapuiten** op doortrek waargenomen: 4 ex (1 adult + 3 eerstejaars) in het gebied Frythout/Hove op 2/9 (SVB) en 1 ex. in Buizegem/Edegem op 3/9 (WVA).

Tijdelijk pleisterende **roodborsttapuiten** op doortrek waren te zien op 25 september, een wijfje in Frythout/Hove (SVB) en een foeragerend wijfje op 26 en 27/10 langs de Schelddijk telpost Hobokense Polder (LVS, MM).

Met slechts 4 oktoberwaarnemingen was **beflijster** dit najaar een schaarse doortrekker: 3 ex. overvliegend tijdens trektelling Hobokense Polder op 15/10 (LVS), 1 ex. over Edegem op 16/10 (LJ), 1 wijfje pleisterde in de Hobokense Polder op 20/10 (WM) en 2 ex. langs de telpost Hobokense Polder op 27/10 (LVS).

Een wijfje **bonte vliegenvanger** pleisterde op 3/9 in de groene berm bij de Vredebaan/grens Edegem-Mortsel (MJ).

Matkop wordt in onze regio nog nauwelijks gespot. Daarom is de waarneming van een roepende vogel op 4/10 in de Hobokense Polder zeker vermeldenswaard (DJ).

Op 28/10 vlogen er 2 **baardmannetjes** over de trektelpost Hobokense Polder (MM, LVS).

Ringmussen zijn vermoedelijk als broedvogel niet meer aanwezig in ons werkingsgebied maar zijn ook als doortrekkers vrij schaars. Daarom vermelden we een groepje van 9 ex + 1 ex over de telpost Hobokense Polder op

Wespandief - Foto: Guy Borremans

12/10, 16 ex op 13/10, 11 ex op 14/10 en 4 ex op 17/10.

Doortrekkende kleine **barmsijzen** werden vanaf 12/10 waargenomen met een totaal van 16 ex. langs telpost Hobokense Polder (JP, LVS) en 1 ex. over campus Drie-Eiken UA/Wilrijk op 28/10 (GV).

De **Europese kana-rie** was een schaarse verschijning in ons werkingsgebied met 2 herfstwaarnemingen van overvliegende vogels, 1 ex op 10/10 over Heistraat/Wilrijk (JPo, EC) en 1 ex op 19/10 (JVW).

In de Beneluxlanden werden tijdens de voorbije herfst veel meer **appelvinken** gezien dan normaal.

Wellicht waren de meeste vogels afkomstig van Oost-Europa (o.a. Rusland) waar na een goed broedseizoen met voedselaanbod in de nazomer, voedselschaarste optrad.

Zoals op de meeste Vlaamse trektelposten was appelvink ook langs de

Bardman - Foto: Guy Borremans

trektelpost Hobokense Polder een dagelijkse gast vanaf 8/10 met in totaal 37 ex. waarvan de meerderheid (27 ex) tijdens de 2de helft van oktober. Voorts vlogen er tijdens dezelfde periode in totaal 49 ex. over Edegem (LJ), 3 ex. over Fort V (LS, WVA), 2 ex. over Buizegem/Edegem (WVA), 1 ex over Frythout/Hove (SVB, EM) en 1 ex over Groenenborg/Berchem (WVA).

Waarnemers:

AI	Arne Iserby
AVL	André Van Langenhove
BM	Bert Mertens
DJ	Danny Jonckheere
EC	Elie Coremans
EDK	Erik De Keersmaecker
EM	Evie Mattijssen
GB	Guy Borremans
GM	Gunther Moens
GV	Gunther Vergauwen
GW	Guy Willemsens
HJ	Hilde Janssens
JC	Johan Claessens
JD	Julien Dua
JP	Joachim Pintens
JPo	Jonas Pottier
JV	Jan Vanwynsberghe
LJ	Leo Janssen
LS	Louis Schramme
MJ	Marc Jeurissen
ML	Marnix Lefranc
MM	Maarten Mortier
PBI	Pierre Blockx
PN	Pierre Nowosad
RV	Robin Vermynen
SB	Stijn Baeten
SVB	Steven Van den Bussche
VB	Victor Beeldens
WM	Wim Mertens
WVA	Wouter Van Assche
WVG	Wouter Van Gasse

Appelvink - Foto: Maarten Mortier

Warm

Joris Van Reusel, namens het ARDEA kernteam

De voorbije herfst was voor onze vogelwerkgroep net zo als de temperatuur: warm. Dat komt er van als je zo veel activiteiten organiseert. De herfsttrektellingen in oktober bijvoorbeeld, brachten bijna dagelijks enkele enthousiaste tellers naar de Hobokense Scheldedijk. Op onze jaarlijkse herfstmeeting mochten we 35 actievelingen verwelkomen om samen onze werking onder de loupe te nemen en onze nieuwe, sobere maar stijlvolle ARDEA-T-shirts voor te stellen (nog enkele te koop, ook met V-hals voor de dames!).

Tijdens onze vierdaagse naar Noord-Frankrijk speurden we met de groep de meren en landschappen af, met natuurlijk heel wat kraanvogels bij het Lac du Der, maar ook met enkele heel mooie waarnemingen van zeearend en ransuil.

We struinden door de mooiste bossen van de Oostkantons, met o.a. waarneming van notenkrakers.

De halsbandparkieten (in het Kielpark) en de waterpiepers (in de Hobokense Polder) werden weer geteld.

Ons ARUW-team was weer present op de Dag van de Steenuil te Roeselare en er werd weer vlijtig verder gewerkt aan de plaatsing van nestkasten.

Tussendoor dobberden we met zo'n 40 liefhebbers een dagje op de Noord-

Slechtvalk op de Kristus Koningkerk - Foto: Maarten Mortier

zee om er o.a. noordse stormvogel, zeekoeten, alken en diverse jagers te treffen en trokken we met een enthousiaste bende naar de Noordhollandse polders om er van de eerste vriezeganzen te gaan genieten. Bij al die activiteiten duiken er steeds meer nieuwe gezichten op, soms van op grote afstand (Waasland, Bornem, Limburg...), soms gewoon van achter de hoek. Samen met al deze warme

mensen is elke activiteit niet enkel vogelrijk maar ook hartverwarmend aangenaam.

Het is bovendien hartverwarmend voor de kernleden, die ondertussen al zo'n vijf jaar aan de kar trekken van deze vogelbende, om steeds weer te zien dat er zoveel interesse en appreciatie is.

En daarom trekken we ook in 2018 de kar nog maar eens opnieuw op gang! In januari staan er met de Jenevertocht (7/1) en de Zeeland Bustocht (28/1) weer twee niet te missen oer-klassiekers op het programma (niet vergeten inschrijven voor de bustocht). Hopelijk wordt het dan nog eens een tijdje ijsig koud, zodat het heerlijk vogelkijken wordt (vanuit een warme bus!). In februari kruipen we nog eens lekker warm binnen in de aula van de universiteit (Belgische Vogeldag, 24/2), maar vanaf maart trekken we er weer volop op uit. Er is dan een excursie gepland naar de vogelgebieden van Verrebroek, Kallo en Doel (4/3) en we steken samen de handen uit de mouwen tijdens onze 3e Nestkasten-timmer-dag op het Fort 7 (17/3).

We zoomen nog eens in op de actualiteit rond de Kielse slechtvalken met

Steenuil - Foto: Kathy De Lange

een publieke voordracht en observatiemoment in en aan de Christus Koningkerk (10/3). En we gaan nogmaals de halsbandparkieten tellen (24/3) en de winter-watervogels monitoren (midmaandelijks in januari, februari en maart). Maar voor we zover zijn, genieten we nog volop van de winter en de wintervogels. Niet enkel in Zeeland maar zeker ook in de tuin. Heb je al een voederplaatsje ingericht? Vergeet zeker niet je tuinvogelwaarnemingen van 27 en 28 januari te noteren en door te geven aan Natuurpunt tijdens het jaarlijkse Grote Vogelweekend; je helpt er ook echt het onderzoek mee vooruit.

Tenslotte wensen we alle Natuurpuntleden heel veel warmte toe voor het nieuwe jaar, en we hopen jullie ook in 2018 te mogen blijven begroeten tijdens onze warm aanbevolen activiteiten. Die zijn ook op koude winterdagen hartverwarmend.

Ps 1 : Zin in een keitoffe, keikoele maar ook keiwarme ARDEA-T-shirt? Ze zijn te koop aan 18 euro (+ verzendingskosten).

Mail naar ardea@hobokensepolder.be en meld volgende gegevens: naam en telefoonnummer + gewenste type (Dames/Heren - M, L, XL)

Ps 2: Benieuwd welke interessante **vogelwaarnemingen** de voorbije drie maanden in ons werkingsgebied werden genoteerd?

Luc Van Schoor maakte weer een handig beknopt overzicht. Lees het

even door via deze link: www.hobokensepolder.be/vwg-ardea/vogelwaarnemingen.html

Zaterdag 24 februari 18e Belgische Vogeldag Drie Eikencampus UA, Wilrijk

Een greep uit het programma:

- De impact van illegale vogelvangst op trekvogels in Egypte (en Europa)
- Vlaams zenderonderzoek met bruine kiekendieven
- Onderzoek naar nachtzwaluwen
- De slangenarenden in Brecht
- Meester-illustrator Joris De Raedt over zijn vogeltekenkunst en zijn Roofvogelboek
- Het jaaroverzicht van de waargenomen bijzondere vogels in ons land

Praktisch: aanvang om 9 u, inschrijven op voorhand (met betaling van 10 euro) Einde ca 17 u. Broodjes te reserveren of zelf een lunchpakketje meebrengen, want de campus ligt vrij afgelegen.

www.natuurpunt.be/agenda/belgische-vogeldag-2018-18de-editie-25707

Deze handelaars ondersteunen Natuurpunt Hobokense Polder

Hartelijk dank aan onderstaande handelaars en bedrijven voor de financiële ondersteuning die we van hen krijgen voor de verdere ontwikkeling van ons natuurgebied

Fietsenwinkel XTR-shop, Kapelstraat 137, 2660 Hoboken Tel. 03/827 58 47

Verzekeringen en beleggingen Alert NV, Kioskplaats 62, 2660 Hoboken Tel. 03/827 31 50

Beenhouwerij Van der Keere, Kapelstraat 39, 2660 Hoboken Tel. 03/827 53 01

Tuinaanleg Huylebroeck, Jules Pauwelstraat 50/52 2660 Hoboken Tel. 03/830 44 90

Uurwerken, juwelen en optiek, Annik De Mey, Kioskplaats 81 / 83, 2660 Hoboken Tel. 03/830 21 12

Centrale verwarming & Sanitair Lamberechts bvba, Jan van de Wervelaan 39, 2660 Hoboken Tel. 03/830 29 75

Brood & Banket bij Marc & Evi Helsen, Krekelsestraat 83, 2660 Hoboken Tel. 03/827 47 04

Broodjeszaak Bagatelle, Steynstraat 35, 2660 Hoboken Tel. 03/825 47 44

United Caps, voorheen Procap, plasticen dopjes, Schroeiilaan 15, 2660 Hoboken Tel. 03/830 40 00

Illustrating animator, Jasper Van Gestel, www.jaspervangestel.be

Designer Antwerpen, Johan Meuris, www.johanmeuris.eu Tel. 0494/14 79 23

Interstudio, Creatieve fotoreportages, Kapelstraat 11, 2660 Hoboken Tel. 03/829 11 20

Bistro Steiger 3, Zandkamp 3, 2660 Hoboken Tel. 03/238 24 22

Onze Zoogdieren – De vos (*Vulpes vulpes*): Deel 2

Bert Mertens

Voedsel

Een vos eet ongeveer een halve kilo per dag. Dit komt zo wat overeen met 9 volgroeide woelmuizen, twee grote woelratten of een grote bruine rat. Met een middelgroot konijn kan de vos zich 3 dagen lang voeden. De vos behoort tot de vleeseters, de zogenaamde carnivoren, maar in feite is hij een alleseter, een opportunist. Dit wil zeggen dat hij gebruik maakt van alles wat het territorium hem te bieden heeft aan voedsel dat voor het grijpen ligt. Hij kiest dit voedsel dat gemakkelijk te grijpen valt en aanvaardbaar is voor zichzelf of voor de jongen.

Het aandeel zoogdieren in de voedselkeuze bedraagt 47 %. Het gedragspatroon van de vos is inderdaad het meest gericht op het vangen van zoogdieren. Het dieet bestaat overwegend uit kleine knaagdieren, konijnen en hazen. De meest geliefde prooi is de woelrat, die gemakkelijk te vangen is en een flink formaat heeft. Hij preferereert ook veldmuis, rosse woelmuis, aardmuis, muskusrat en bruine rat.

Spitsmuizen laat hij meestal links liggen, omdat er bij deze insecteneters een licht giftige stof in het speeksel steekt. Hij sprint konijnen achterna

Rekel op zoek naar insecten

die hij vat nog vooraleer ze in hun hol kunnen verdwijnen. Hij selecteert uit het klein wild vooreerst de zieke en zwakke exemplaren. Een gezond konijn kan namelijk een snelheid van 55 km bereiken en zal bij onraad steeds een voorsprong hebben op de vos, zodat deze gewoon te laat zal zijn om het konijn te kunnen grijpen. Verder worden in mindere mate ook mollen en egels verorberd. Mollen zijn wegens hun muskusgeur niet geliefd bij de vos. De vos deinst er niet voor terug om een egel op te peuzelen.

Het aandeel gevogelte in het menu van de vos bedraagt ongeveer 27 %. Bij de vogels staat de houtduif bovenaan zijn lijstje. In de Polder bemerken we vaak heel wat waterwild dat niet te versmaden is. Ook kleinere zangvogels worden door de vos wel gevangen. Bo-

vendien is de vos in staat om in bomen te klimmen om er nesten te roven.

Het zal velen verbazen dat het menu van de vos voor 16 % bestaat uit plantaardig materiaal. Het dier is dol op appels en peren. Afgefallen fruit in boomgaarden wordt echt het hele jaar door gegeten. Zelfs gemummificeerde en half verrotte appels en bevroren appels worden 's winters gegeten. Gedurende de winter toont de vos ook ruime belangstelling voor gras, suikerbietten, aardappelen, koolsoorten en maïs. Gedurende de zomer en nazomer eet hij korenaren en peulvruchten, bosbessen, frambozen en bramen. Wij hebben gemerkt dat ook pruimen niet worden versmaad. Verder smult hij ook van bladeren, knoppen, druiven en paddenstoelen.

De vos voedt zich vaak met allerhande afval dat hij op zijn tocht tegenkomt. Het afval vertegenwoordigt 8 % van zijn menu. Het bestaat uit kadavers, de inhoud van vuilniszakken en slachtafval. De vos eet ook graag de placenta's (moederkoeken) van pasgeboren dieren. Een groot aandeel van het voedsel van stadsvossen in Engeland blijkt te worden aangeboden door de stadsbewoners zelf. Ook kadavers van vissen of krabben worden door de vos verorberd.

Aasetende roofdieren, zoals de vos, ruimen kadavers en daarmee onnoemelijke hoeveelheden ziektekiemen op.

Het aandeel ongewervelden maakt volgens het onderzoek

Rekel met gevangen meerkoet

Vossenprenten

slechts 2 % uit van het menu van de vos. Met deze ongewervelden worden insecten (bijvoorbeeld mestkevers, wespen, hommels), regenwormen en slakken bedoeld. Veel van die soorten vindt hij op de grond. Meestal graaft hij deze dieren uit.

Een zeer miniem, zelfs te verwaarlozen, aandeel van het menu zal bestaan uit koudbloedige dieren zoals amfibieën, vissen en reptielen. Koudbloedige gewervelde dieren behoren zeker niet tot de favoriete kost van de vos. Vissen en slangen worden zelfs zoveel mogelijk gemeden.

Natuurlijke vijanden

In Europa zijn de echte natuurlijke vijanden van de vos ziekten zoals schurft en parasieten, de mens, en vooral de eigen soortgenoten. Inderdaad, veel jonge vossen worden voortdurend verjaagd van hier naar daar door de territoriale vossen. Ze moeten zich tevreden stellen met minder geschikte plekken en komen uiteindelijk om van honger en ellende. In zeldzame gevallen kunnen (jonge) vossen worden doodgetrapt door runderen die worden ingezet voor de begrazing van

een natuurgebied, bijvoorbeeld Gallo-way-runderen. Een hoge onnatuurlijke sterfte wordt ook veroorzaakt door het verkeer. Vele vossen worden verkeersslachtoffer, want het zijn zeer mobiele dieren. Jonge vossen leiden een zwervend bestaan op zoek naar een territorium. Daarnaast is de vos door zijn foerageergedrag (voedselzoekgedrag) erg kwetsbaar. Hij voedt zich namelijk ook met prooien die verkeersslachtoffer geworden zijn en langs de weg liggen. Daarbij schiet hij er vaak zelf het leven bij in.

Sporen

Het is niet zo gemakkelijk om een vos te zien te krijgen. Door de eeuwenlange felle bestrijding zijn deze dieren zeer mensenschuw geworden en gaan ze bijna alleen maar in het donker op pad. Dieren verraden hun aanwezigheid ook door uitwerpselen, vraatsporen, enz.

Aan de voorvoeten heeft de vos vijf tenen, maar de duim zit zo hoog, dat hij in de prenten geen afdruk geeft. De duim presenteert zich namelijk als een klauw, die iets uit de vacht tevoorschijn komt. De voorpoten komen dus met 4 tenen op de grond. De achterpoten hebben 4 tenen. De vossenprent heeft een regelmatige ellipsvorm en duidelijke afdrukken van de klauwen. De beide middelste tenen staan in de prent dicht naast elkaar op dezelfde

hoogte afgedrukt.

De pootafdrukken van een vos liggen nagenoeg op één lijn (catwalk), terwijl ze van een hond meer geschrant liggen. De vos beweegt zich vaak snoerend voort. In de prent van de rechtersvoet komt die van de rechterachtervoet terecht en in de linker-voorvoetprent de prent van de linkerachtervoet. De paslengte van een vos ligt tussen 20 en 40 cm, gemiddeld 30 cm. Meestal is het spoor gemakkelijk te onderscheiden van dat van een even grote hond, want bij de vos is het spoor iets meer langgerekt. De contouren van een prent zijn ovaal.

De rekel licht een achterpoot en spuit schuin naar voren ten opzichte van de pootafdrukken. Een moervos hurkt, zodat de urine iets achter de achterpoten terecht. Vossen (en wolven) zetten ook nog een optisch merkteken (een merkteken op zicht) uit, door hun uitwerpselen op een goed zichtbare plaats uit te stallen. Deze uitwerpselen worden namelijk vaak op boomstronken, vlakke wandelpaden, stobben, stenen, houtstapels of andere hoge plekken gedeponeerd. Door de uitwerpselen op een verhoging te deponeren, zijn ze niet alleen goed zichtbaar, maar worden de geuren

Vossenprenten in de sneeuw

Faeces van vos met pruimen (hopelijk heeft hij er konijn bij gegeten)

door de wind beter verspreid. De geur van deze uitwerpselen speelt bij vossen een rol bij het afbakenen van het territorium. Ze hebben daarvoor binnen de anus speciale geurklieren die de geur aan de ontlasting meegeven, vooral ook in de bronstperiode. Door de uitscheidingen van de anale klieren krijgen de uitwerpselen die typische vossengeur. Ook de kleurloze urine van de vos, die men ook wel "pekel" noemt, vormt een zeer krachtig geursignaal. Deze is ook voor de mens waarneembaar. Boven de staartwortel bevindt zich eveneens een klier. De afscheiding hiervan verspreidt een viooltjesgeur en wordt daarom de "viooltjesklier" genoemd.

Aan de hand van de uitwerpselen kan men zien wat de vos heeft gegeten. In deze uitwerpselen vinden we kleine beentjes, onverteerde resten van vogels,... De uitwerpselen hebben een grijsachtig bleke kleur en de grootte van de uitwerpselen van een middelgrote hond. Verse ontlasting van de vos is zwart tot grijs van kleur en heeft de vorm van 5 tot 10 centimeter lange cilindres, die aan één eind in een punt uitlopen. De diameter bedraagt 2 tot 2,5 centimeter. Bij toenemende ouder-

dom wordt de ontlasting van de vos grijs, of bijna wit, en doet dan zelfs denken aan een braakbal van een uil. Dat komt doordat er resten van muizenvacht, botjes of veren in te zien zijn. 's Winters en in het voorjaar zijn ze witachtig door de kalk van de beenderen van de prooidieren. Later in de zomer bevatten ze veel dekschilden van kevers en veel bessen. De kleur van de uitwerpselen kan dan blauw (bosbessen) of roodachtig (frambozen) zijn. Als in de herfst de rijpende lijsterbessen op de grond vallen, vindt men regelmatig de halfverteerde resten in de uitwerpselen van vossen.

In het territorium bewegen de dieren zich niet willekeurig, maar volgen zij vaste paden, die na enige tijd natuurlijk worden platgelopen. De paden die op die manier door roofdieren worden gevormd, worden "wissels" genoemd. Bij nauwkeurige waarneming kan men op zachte grond in deze paden de prenten en meestal ook de uitwerpselen vinden.

Faeces van vos met bramen

Aan de vossenburcht merkt men een typerende "min of meer zure" hondengeur.

Aan de burcht kunnen we natuurlijk pootafdrukken van de vos aantreffen. Door de in- en uitvliegende bromvliegen kan men er wel zeker van zijn dat de burcht door één of meerdere vossen wordt bewoond. De aanwezigheid van welpen in een burcht wordt veraden door half afgekloven prooien, keuteltjes, plekken platgetrapt gras en schuilhoekjes onder struiken.

Kippen

Nog een woordje over en voor de kippenhouders onder ons. Vermits de vos zeker zijn weg naar de omliggende tuinen en wijken heeft gevonden, is het zeker raadzaam om de kippen te beschermen tegen ongenode gasten zoals onder meer de vos. Hieronder enkele links die duidelijke aanwijzingen geven hoe een kippenren te beschermen tegen de vos.

http://www.zoogdierenwerkgroep.be/sites/default/files/zwg/Vossenveilig_kippenhok_20130513_finaal.pdf

<http://www.zoogdierenwerkgroep.be/hinder/predatie/vos>

<http://www.kippenhouden.be/huisvesting/tips-om-het-kippenhok-vosvrij-te-maken/>

Waar nog op te letten?

Vossen kunnen drager zijn van de vossenlintworm, deze komt ook voor bij honden. Voor de vos totaal ongevaarlijk, maar voor de mens kan deze parasiet wel gevaarlijker zijn. Bij mensen die de parasiet wel binnenkrijgen, ontstaat na 5 tot 15 jaar alveolaire echinococcose. Dat is een aantasting van de lever.

De verschijnselen zijn buikpijn, kortademigheid of geelzucht. Omdat de ziekte zich pas uit als de lever al erg is aangetast, heeft behandeling vaak geen zin meer. De ziekte kan leiden tot de dood. Momenteel wordt in Vlaanderen en Brussel slechts zelden deze lintworm aangetroffen. In Nederland wordt in de streken rond Zuid-Limburg en Oost-Groningen deze lintworm wel meer aangetroffen.

Wat te doen? In ieder geval heeft bestrijding van de vos geen zin. Best is om je aan een aantal hygiënische regeltjes te houden wanneer je gaat wandelen (alleen of met de hond):

- Raak geen (dode) vossen aan
- Vermijd elk vermijdbaar contact met vossenkeutels
- Blijf weg van vossenholen, en houd er uw hond weg (!)
- Spoel rauwe groenten en laag-groeiend fruit overvloedig (dit geldt zeker voor laaghangende bramen in de Polder of voor gevallen fruit)
- Was uw handen na buitenwerkzaamheden vóór het eten
- Ontworm honden en katten regelmatig

Wissel van de vos langsheen het wandelpad

De oorschelpen worden gericht naar de oorsprong van het geluid

*Tekening:
Herbert Vandeloop*

Activiteitenkalender

- Zo 7 jan Polderborrelwandeling
- Zo 7 jan Vogelexcursie (Jenevertocht)
- Za 13 jan Maandelijkse watervogeltelling (ook op za 17/2 en za 17/3)
- Do 18 jan Bestuursvergadering in CC Moretus
- Za 20 jan Natuurbeheer in de Hobokense Polder (ook op zo 18 feb en za 17 maart)
- Zo 21 jan Knoppenwandeling in de Polder
- Zo 28 jan Bustocht naar Zeeland en Noord-Holland
- Za 3 feb Gezellig samenzijn met feestmaal
- Do 15 feb Bestuursvergadering in CC Moretus
- Do 22 feb Voordracht: Wespvlinders
- Zo 25 feb Winterwandeling Schupleer (Vorselaar)
- Zo 4 maart Zwerfvuil ruimen in en om de Polder
- Za 10 maart Spechtenwandeling in Middelheim Museum
- Za 10 maart Slechtvalken-infomoment
- Zo 11 maart Vogelexcursie Linkeroever
- Do 15 maart Beheervergadering in CC Moretus
- Za 24 maart Slaaplaatsstelling halsbandparkieten
- Zo 25 maart Geocaching in de Hobokense Polder

Natuurbeheer:

Onze **Goudklompjes** werken elke woensdag in de Polder en dit van 9 u tot ca 13 à 14 u.

Voor info: contacteer André Van Langenhove, 03 288 00 81 of Peter Van Elsacker, 0486 82 27 92

Info **natuurbeheer scholen**: Diane De Clercq, diane.de.clercq@skynet.be, 0486 07 39 87

Artikels voor het volgende Polder.blad - met verschijningsdatum 1 april 2018 - dienen bij de redactie te zijn op 28 februari 2018 (zie Colofon, blz. 2)

www.hobokensepolder.be